

Mogens Müller

Tilløb til Bibelen 2036. København: Eksistensen, 2024.

Selv om bibeloversettelse har skapt “kjendiser” som Hieronymus og Luther, har (bibel-)oversettere i senere tid ansett seg selv som en slags håndverkere. I anmeldelser av oversatt skjønnlitteratur reflekteres dette ved at oversetterne knapt nok nevnes på den oversatte litteraturens omslagssider. Tilsvarende ved bibeloversettelser, på tross av at oversettelse går til kjernen av hva evangelisk-luthersk kristendom er: Vi tror ikke på en ahistorisk, fiksert betydning av hver bokstav, hvert ord, hvert tegn på et bestemt språk, men “lever med en grundlæggende kritik af det allerede forståede,” som biskop Peter Skov-Jakobsen så fint sier det i Forordet til *Tilløb til Bibelen 2036*.

I vår tid fungerer dette Forordet ikke kun som et forord til et nytt program for bibeloversettelse, men som bevisstgjøring av hva *kultur* er og gjør: vår tid, der kultur stadig flyter på kryss og tvers over lande- og språkgrenser, har oversettelse som sin forutsetning. Oversettelsesteori er den form for kulturkritikk som kan gi oss redskaper til å forstå også prosesser i vår samtid.

Allerede det korte forordet til Københavns biskop spenner altså opp et stort lerret for fenomenet bibeloversettelse. Det er ikke et arbeid man skal tenke smått om. Mogens Müller følger opp i sin innledning ved å trekke linjen så langt tilbake i tid vi kan følge skriftlige kilder: så lenge har kristendommen vært en oversettelsesreligion, skriver han. Hans bok gir altså innspill til en grunnleggende debatt om prinsipper, rekkefølge, harmonisering, oversettelsesteorier i forberedelsen av en ny *dansk* bibeloversettelse, planlagt utgitt om tolv år (derav boktittelen).

Hvorfor kaller Müller kristendommen en oversettelsesreligion? Vel, Jesus og hans nærmeste snakket arameisk. Bibelens to deler, Det gamle og Det nye testamente, ble skrevet på hebraisk, aramaisk og gresk i århundrene omkring starten av vår tidsregning. Jødedommens hebraiske grunntekster ble oversatt til gresk 300–100 fvt. Oversettelsen, med dens menneskelige feil og misforståelser, blir siktet av forfatterne i Det nye testamente. Allerede i utgangspunktet er det altså grunnlag for tvil, usikkerhet.

Tilløb til Bibelen 2036 oppleves alt for kort, mer som en appetittvekker. For denne leser, var kapittel 5, “Rækkefølgen af de bibelske bøger” definitivt det viktigste, mest betimelige og mest interessante. Her eksponerer Müller inkonsekvensene og tilfeldighetene i den danske (og norske) bibeltradisjonens rekkefølge, inkludering og ekskludering av bibelske bøker. Han starter med å påpeke at bøkens innbyrdes plassering allerede representerer en tolkning av deres betydning: Boktrykkerkunsten medførte en stor revolusjon for de enkelte bibelske bøker ettersom deres kontekst og rekkefølge ble endelig fiksert. Helbibler hadde inntil da vært sjeldnere i bruk. I ånden fra den gamle tenkemåten før boktrykkerkunsten, da man gjerne leste fra håndskrifter med bibelske bøker i mindre samlinger, plasserte Luther i sitt September-testamente (1522) Hebreerbrevet, Jakobs brev, Judas’ brev og Jo-

hannes' Åpenbaring som et slags unummerert appendix til NT – en orden som ble fulgt også i danskspråklige “kongebibler” i det følgende hundre-år. Der de katolske deuterokanoniske skrifter er plassert i de bibelbolker de genremessig hører hjemme i, er de samme “apokryfe” skrifter i luthersk tradisjon samlet i én bolke, ut fra Luthers oppfatning av deres sekundære kanoniske status. Etter en svært interessant diskusjon, ender kapitlet med en oppfordring til å rydde opp i dette bibelske rot ved igjen å skape en “ny” bibel - hvor de samme bibelske bøker opptrer i en ny rekkefølge, mer logisk etter vår moderne tenkemåte. Müller presenterer selv et forslag til ny rekkefølge i NT på kronologiske premisser: først Paulus' brev, så fortellerstoffet i evangeliene og Apostlenes gjerninger (som overbevisende dateres til 130-150); dernest senere pseudepigrafiske brev; og en egen bolke til Hebreer-, Jakobs, 1. og 2. Peters, 1., 2., 3. Johannes', samt Judas' brev. Av en eller annen grunn plasserer han ikke Johannes' Åpenbaring sammen med det andre fortellerstoffet (han daterer det til ca. 90-tallet), men lager en separat genre-betegnelse med anførselstegn: “profetisk” skrift. Bortsett fra at det er uforståelig hva han mener med anførselstegnene og hvorfor ikke dette skriftet også kan grupperes sammen med fortellerstoffet i evangelier og gjerninger, er dette forslaget glimrende.

I kapittel 6 og 7 følger så viktige, prinsipielle diskusjoner om harmonisering av evangeliepassasjer, døgn-tidspunktet for oppstandelsen, hvorvidt *Khristos* skal oversettes tilbake til hebraisk og transkriberes som *Messias* eller oversettes til dansk som “den salvede” (det siste har vi i stor grad gjort i den norske Bibel 2024), samt flere andre enkeltforslag som påpeker inkonsekvenser og rokker ved inngrodde forståelser av bibeltekstene.

Å få lese og anmelde en slik bok skrevet i “startgropen” av et nytt oversettelsesprosjekt når man selv akkurat er ferdig (undertegnede ledet oversettelsesutvalget gjennom arbeidet med den norske Bibel 2024), kan sammenlignes med det å få “veksle” eller overlevere en stafettpinne. Men bildet halter noe fordi “løperne” nå tilhører et annet lag og fra et annet utgangspunkt: den norske bibeltradisjon springer riktignok ut av den danske formelt sett, men har også blitt sterkt påvirket av den svenske og den engelskspråklige tradisjonen. Mange av de samme diskusjonene som er dekket gjennom bokens kapitler, hadde vi også underveis i arbeidet med Bibel 2024. Jeg skulle ønske at vi hadde hatt tilgang til Müllers analyser og betraktninger allerede da. Jeg skulle også ønske at denne boken var mye lengre – men det kan den jo fortsatt bli i kommende utgaver – i god, luthersk skrivestil!

Jorunn Økland